

УДК 323.1(477)

DOI <https://doi.org/10.32837/apfs.v0i30.9678>**В. О. Сабадуха**ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9208-2661>

кандидат філософських наук, доцент,

доцент кафедри суспільних наук

Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

НАЦІОНАЛЬНИЙ ІНТЕРЕС ТА ДЕРЖАВНА ІДЕОЛОГІЯ ЯК УМОВИ КОНСТИТУЮВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Яремі Петриву та його родині – присвячено

Постановка проблеми. Новітні загрози для України пов'язані з відсутністю сформульованого національного інтересу, що є причиною економічного, соціально-політичного та психологічного хаосу. Політичні партії, державні службовці та діячі дуже часто діють не з позиції національного інтересу, а з позиції вигоди тих чи тих економічних кланів. Відсутність у Конституції України визначеного змісту національного інтересу [7] створює сприятливі умови для політиків маніпулювати свідомістю суспільства через утворення зайвої багатопартійності, яка вносить хаос у свідомість народних мас. Невизначеність національного інтересу призвела до того, що Україна опинилася у стані гібридної війни. Все це підриває національну безпеку держави. Україна нарешті має визначитися зі своїми національними інтересами та державною ідеологією.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Національний інтерес є предметом дослідження П. Гай-Нижника, В. Горбуліна, О. Дзьобань, А. Качинського, К. Лісничук, Ф. Медвідя, М. Розумного та ін. Найчастіше національний інтерес розуміють у контексті пріоритету матеріального над духовним. Сьогодні стає очевидним, що як у глобальному масштабі, так і на державному рівні пріоритет матеріального себе вичерпав, відтак матеріалістичне розуміння національного інтересу потребує кардинального переосмислення.

Отже, **метою статті** є доведення ролі і значення національного інтересу та державної ідеології у конституюванні української нації, що передбачає розв'язання таких завдань: по-перше, проаналізувати філософські витоки поняття «інтерес», його еволюцію та зміст відповідно до сучасних вимог; по-друге, довести, що спонукання національним інтересом є необхідною умовою діяльності політиків та державних службовців; по-третє, дослідити зв'язок національного інтересу й національної ідеології та їхній вплив на конституювання політичного життя та забезпечення національної безпеки; по-четверте, довести роль і значення особистості у формуванні й реалізації національного інтересу й забезпечення національної безпеки.

Виклад основного матеріалу. За методологічну основу дослідження проблеми національного інтересу приймаємо метафізичну теорію особистості. Людина у процесі духовного розвитку може пройти такі ступені становлення: залежна особистість, посередня особистість й піднятися до рівня зрілої особистості й генія, а може зупинитися на нижчих ступенях розвитку. Найвидатніші філософи різних часів і народів: Конфуцій, Платон, Аристотель, неоплатоніки, Отці християнської Церкви, німецькі містики, І. Кант, Й. Фіхте, Ф. Шеллінг, Г. Гегель, українські філософи І. Вишенський, Г. Сковорода, М. Шлемкевич та ін. наголошували на ролі й значенні шляхетної, духовної людини – особистості у життєдіяльності суспільства. Їхні погляди на роль особистості можна узагальнити в твердженні: «Особистість – первоначало буття». Особистість, спонукаючись інтересами суспільства як цілісного організму, долає хаос, носієм якого є посередня людина. Зазначимо, що твердження «Особистість – первоначало буття» є світоглядним законом, яким посередня людина нехтує, творячи хаос, для того щоб залишатися при владі. Незважаючи на всі досягнення, переважна більшість людей перебувають на знеособленому ступені духовного розвитку, проте людина, як духовна істота, здатна до вдосконалення й самоактуалізації [12, с. 161–328]. Треба визнати, що посередня особистість, якій сьогодні належить пріоритет у суспільстві й державі, гальмує право людини на самореалізацію. Саме це, на мій погляд, є причиною всіх проблем в Україні.

Витоком поняття «інтерес» вважаємо ідею блага у філософії Платона, під якою він розумів красоту, істину й міру, а його втіленням вважав розум [11, с. 83–85]. Благо філософ трактував як розумну владу, уособленням якої мають бути філософи. (З таким трактуванням блага погоджується й американський філософ А. Лавджой [9, с. 44]). І. Кант продовжує традицію Платона і пов'язує інтерес із розумом та категоричним імперативом. Людина усвідомлює свій інтерес завдяки розуму, а за допомогою волі його реалізує [6, с. 89]. Поняття

інтересу є підґрунтям формування морального закону. Інтерес, розум та моральний закон стосуються лише людини, яка здатна керувати своїми природними потребами, – особистості. У Канта інтерес є одним із трьох спонукань: мотив, інтерес і максима [6, с. 89]. Спеціально звертаємо увагу, що філософ тлумачить інтерес не в економічному, політичному, правовому чи утилітарному аспекті, а переважно у контексті моральному – духовному. Моральний закон разом із розумом та інтересом мають стояти над здоровим глуздом. Продовжуючи традицію Платона, зауважимо, що з позиції метафізичної теорії особистості соціально-політичним еквівалентом поняття блага є інтерес.

У Г. Гегеля інтерес пов'язаний уже з потребами людини та її суб'єктивністю і постає як спонукання до діяльності [1, с. 361]. Філософ стверджує, що дії людей зумовлені їхніми потребами, пристрастями, інтересами, характером та здібностями. Гегель виокремив загальні і приватні інтереси, але всупереч Канту стверджував, що загальні інтереси (прагнення добра, любов до батьківщини) відіграють в історії, як правило, мінімальну роль [2, с. 20]. У цьому контексті зауважимо, що некоректно називати поняттям «інтерес» загальні й приватні спонукання. На жаль, у соціальній філософії, громадсько-політичному житті набув поширення погляд Гегеля.

У сучасній соціальній філософії існує достатньо велика кількість підходів до тлумачення національного інтересу. Відмінності зводяться до того, що інтереси визначаються або через потреби, або через цінності. *Перший* підхід своїми витокami має погляди Гегеля [1, с. 361]. У сучасній українській філософії його розвиває О. Дзьбань. «Національні інтереси – це сукупність загальних для членів даної соціокультурної спільноти інтересів і потреб, задоволення і захист яких є необхідною умовою її існування й підтримки ідентичності як суб'єкта історії» [4, с. 77]. В умовах пріоритету матеріального над духовним під інтересом найчастіше розуміють матеріальні блага, правові й політичні аспекти життєдіяльності людини. Сформувалася думка, що кінцевою причиною, що породжує національні інтереси, є потреба самозбереження [4, с. 80; 10, с. 116]. Логічно продовжуючи думку, Гегеля про інтерес як реальну спонуку до діяльності, зауважимо, що національні інтереси для всіх державних службовців та політичних партій мають виступати спонуканням до діяльності. Якщо продукти діяльності державного діяча чи політика не відповідають національним інтересам, то це свідчить, що ці особи не спонукаються національним інтересом, бо у них не вистачає необхідних здібностей. У контексті Гегелевої традиції трактує поняття інтересу й «Мала енциклопедія етнодержавознавства». Інтерес – це «реальна причина дій нації й держави, спрямованих

на своє виживання, функціонування й розвиток або <...> сукупність національних цілей і базових цінностей, які відіграють важливу роль у стратегії й тактиці в галузі національної безпеки» [10, с. 116]. У наведеному твердженні поєднано потреби, цінності, цілі й спонукання, що не сприяє їхньому розумінню. Окрім того, у цьому підході суб'єктом національного інтересу є лише держава, тобто за громадянським суспільством і людиною не визнається права бути суб'єктом діяльності.

Другий підхід наголошує на тому, що національні цінності є «наріжним каменем формування інтересів як особистості, різних соціальних спільнот, так і держави» [3, с. 50]. Наведені підходи інтегровано в законі України «Про основи національної безпеки України». Національні інтереси – це «життєво важливі матеріальні, інтелектуальні і духовні цінності українського народу як носія суверенітету і єдиного джерела влади в Україні, визначальні потреби суспільства і держави, реалізація яких гарантує державний суверенітет України та її прогресивний розвиток» [5]. У такому підході є певний сенс, але він є механічним поєднанням першого й другого підходів і зроблений з позиції пріоритету матеріального над духовним.

Конструктивні думки щодо змісту та ролі інтересу у житті людини знаходимо у Е. Фромма. Інтерес постає як єдність людини зі світом. «Інтерес – це загальна установка і форма співвіднесеності до світу, і його можна визначити в широкому розумінні як зацікавленість живої людини в тому, що живе і росте» [15, с. 179]. Учений зауважує, якщо у людини є інтерес, то вона виходить за межі свого *ego* і стає відкритою світові, співмірною до того, чіми інтересами живе. Інтерес у Фромма має світоглядний і духовний зміст, він несе у собі енергію, що передається іншим. Роздуми Фромма слід розуміти як філософську реакцію на матеріалістичне тлумачення інтересу.

Україна має всі необхідні ресурси для того, щоб бути успішною державою і створити умови для самореалізації людини. Але насправді ми є найбіднішою європейською державою. Чому? Пріоритет у державі належить посередній людині, яка керується власною вигодою і такими діями знищує державу. Тому об'єктивною потребою суспільства є усвідомлення цієї проблеми і підняття її на рівень національного інтересу. Національний інтерес має охоплювати не лише територію, забезпечувати належний рівень життя, освіти, охорони здоров'я, але сьогодні цього недостатньо. На сьогодні найбільш важливою є проблема утворення умов для самореалізації, духовного розвитку, спорідненої праці. Привабливість і дієвість установки на особистісну самореалізацію може стати підґрунтям для людей із різною політичною,

релігійною й культурною орієнтацією. Національний інтерес має охоплювати всі аспекти життєдіяльності людини й нації: екологічний, економічний, політичний, правовий, моральний, культурний, світоглядний і духовний.

Інтерес – це не лише соціально-філософська категорія, що відображає усвідомлення (суб'єктивізацію) об'єктивних потреб людини, суспільства й держави, але й метафізичне поняття, що стосується духовної потреби людини у самовдосконаленні. Національний інтерес із позиції концепції особистісного буття полягає в тому, що держава має забезпечувати пріоритет особистісного начала над знеособленим. Стрижнем національного інтересу є створення належних умов для реалізації потреби людини у самореалізації до рівня зрілої особистості та формування у суспільстві особистісного начала. Отже, національний інтерес є, з одного боку, зовнішньою передумовою самореалізації, а з іншого, – його творення має бути внутрішньою, духовною, потребою людини. Національний інтерес – це не лише підґрунтя самореалізації людини, але й механізм її інтеграції до нації.

На значущості особистості у реалізації національних інтересів наполягає й В. Горбулін, зауважуючи, що прогрес у сучасних умовах визначається не природними чи фінансовими ресурсами, а духовним та інтелектуальним розвитком людини [3, с. 42]. Без філософського осмислення цієї проблеми і реального політичного, правового, конституційного її забезпечення українська нація не зможе подолати парадигмальну кризу, в якій вона опинилася в результаті діяльності посередньої людини.

Наведені роздуми дозволяють розмежувати інтерес та вигоду. Нерозуміння цих відмінностей призводить до підміни понять. Для «протягування» своєї вигоди посередня людина маніпулює словами, тобто свідомо творить зло. Маючи на увазі власну вигоду, політики, державні діячі й представники бізнесу говорять про національні інтереси. Тим само вони нівелюють об'єктивний зміст поняття «інтерес» й ошукують громадян.

Сформувалася думка, що основним суб'єктом, який має гарантувати національні інтереси, – це держава, утім насправді в Україні такого не відбувається. Чому? А тому, що, з одного боку, не визначено зміст національних інтересів, а з іншого, – державні службовці й діячі не здатні спонукатися національними інтересами. Іншим суб'єктом, який має забезпечувати реалізацію національних інтересів, є громадянське суспільство. У найкращому варіанті вони разом мають здійснювати цілісне осмислення і реалізацію національних інтересів. Проте ані в першому, ані в другому випадках особистість не вважається суб'єктом національних інтересів. Значущість

національного інтересу дозволяє стверджувати, що він є реальним критерієм ступеня професійного, соціально-політичного й духовного розвитку людини, державного діяча, політика і може дати досить чітку й однозначну відповідь на запитання: «Хто цей діяч за своїм професійним, інтелектуальним, духовним потенціалом й політичною позицією?»

Однією з умов осмислення й реалізації національних інтересів є національна ідеологія. Національні інтереси постають стрижнем національної ідеології та самосвідомості нації. Відсутність чітко сформульованого національного інтересу та національної ідеології дозволяє окремим державним структурам, діячам та політичним лідерам безкарно діяти всупереч національним інтересам. Для подолання суперечностей між національним інтересом та вигодою окремих соціальних груп має бути сформульована національна державна ідеологія. Вважаю, що на роль такої ідеології може претендувати ідеологія персоналізму, яка здатна накреслити нові виміри людського буття. З одного боку, вона наближає політику до людини, а з іншого, – ставить політику й політиків під контроль громадянського суспільства та робить потребу самоактуалізації нормою соціально-політичного життя.

Сформулюємо основні положення ідеології персоналізму як національної:

- філософським підґрунтям ідеології персоналізму є національний інтерес, пріоритет духовного над матеріальним і метафізична теорія особистості;
- світоглядний закон: «Особистість – первоначало буття» означає, що пріоритет у суспільстві має належати особистостям, які є в кожній верстві суспільства. Цей закон надає моральне право все називати своїми іменами: «Хто є хто і що є що»;
- усі суб'єкти національного життя є рівноправними, що означає всеосяжну відповідальність за життєдіяльність суспільства й держави, але політик і державний діяч несуть особисту відповідальність за результати власної діяльності. Держава має взяти курс на подолання відчуження в усіх сферах життя, а солідарність має бути підґрунтям суспільного розвитку;
- інтерес нації є єдиним й абсолютним підґрунтям, що надає право на політичну діяльність і державну службу. Критерієм громадської, політичної й державної діяльності діяча мають бути результати за попередню діяльність;
- у суспільстві мають бути створені належні умови для самореалізації всіх суб'єктів діяльності: окремих індивідів, верств, етносів і релігійних конфесій. Людина в професійній та громадсько-політичній діяльності має моральне право претендувати на те, що відповідає рівню її духовного розвитку. Обіймати посаду, що не відповідає здібностям, означає творити зло для своєї нації;

– нація повинна здійснювати контроль за діяльністю влади, що має бути юридично закріплено в Конституції й відповідних законах. Усі суб'єкти суспільного життя мають право на участь у соціально-політичному дискурсі та процесі прийняття рішень в економічній, політичній, правовій, культурній і духовній сферах;

– Конституція має містити механізми, що унеможливлуватимуть прихід до влади людини середнього ступеня духовного розвитку;

– у суспільстві має бути накладено моральне табу та сформульовано правові норми на заборону піартехнологій і механізмів маніпулювання свідомістю громадян. Використання політиком і державним діячем піартехнологій є ознакою того, що вони перестали ставитися до електорату як до колективної особистості, і мусить оцінюватися як злочин щодо психічного здоров'я людини та нації;

– діяльність політика й державного посадовця не має права виходити за межі національної ідеології. Якщо він це зробив, то цей факт слід розцінювати як порушення духовних основ національного життя;

– ідеологія персоналізму передбачає взаємоповагу до культурних надбань, релігійних поглядів та співпрацю з іншими державами й націями.

Ідеологія персоналізму є формою національної самосвідомості, а за змістом – сукупністю філософських, моральних, політичних принципів, скерованих на формування в громадянина особистісної позиції, яка конкретизується в його здатності бути спонукуваним національним інтересом як власним, бути активним суб'єктом політичного, громадського й культурного життя. Із соціально-політичної позиції ідеологія персоналізму – це філософія міри у відносинах між різними суб'єктами соціально-політичної діяльності, а тому може бути підґрунтям розбудови нового типу органічного суспільства [16, с. 304], «діяльного суспільства» Етціоні [17] – особистісного суспільства, що здатне узгоджувати суперечності між різними суб'єктами діяльності на основі національних інтересів та принципу солідарності.

Отже, конститутивним елементом ідеології персоналізму є особистість, яка здатна діяти з позиції національних інтересів. Ідеологія персоналізму має всі підстави для позитивного сприйняття і науковцями, і народними масами. По-перше, вона не заперечує ідеї гуманізму. По-друге, не суперечить християнській ідеї особистості як досконалої людини, що прагне вдосконалення як для себе, так і для суспільства. По-третє, відкриває шлях тим, хто здатний діяти в інтересах держави й суспільства, і навпаки, закриває тим, хто використовує державу й владу як засіб збагачення. По-четверте, відповідає українській філософській і соціально-політичній традиції, що орієнтувалася на формування досконалої людини

[12, с. 513–516]. Отже, національні інтереси, національна ідеологія мають одну мету – формування в людині й суспільстві особистісного начала.

Перед національним інтересом політичні партії мають забувати про партійну вигоду. Саме вигода не дозволяє політичним партіям діяти з позиції національного інтересу і займати послідовну державницьку позицію. Національний інтерес у поєднанні з національною ідеологією мають бути єдиним спонуканням для державних діячів, політичних партій, а громадські активісти мають ретельно стежити за тим, як вони дотримуються національного інтересу у своїй діяльності.

Фахівці у сфері національної безпеки (НБ) визнають, що стосовно розуміння змісту поняття «національна безпека» в літературі не має єдності, а його зміст перегукується зі змістом офіційних документів [4, с. 44]. Для виявлення системуютьворювальних чинників національної безпеки О. Дзьобань звертається до системного підходу і стверджує, що таким чинником є національний інтерес.

На відміну від О. Дзьобаня, В. Горбулін виокремив три складові частини НБ: національні цінності, національні інтереси й національні цілі, які запропонував сприймати у формі трикутника. Конститутивним елементом НБ постають національні цінності, які є найстабільнішим елементом життєдіяльності нації [3, с. 41]. Вважаємо, що В. Горбулін справедливо підняв проблему особистості на рівень НБ, зазначивши: особистість є її об'єктом, а держава – суб'єктом [3, с. 41]. Уточнімо ці роздуми: особистість є і об'єктом, і суб'єктом. Гібридна війна наочно демонструє, що субстанцією держави є громадяни, які не на словах, а насправді самовіддано її захищають, мають людську гідність, національну самосвідомість, чітко дотримуються норм моралі, своїх прав і обов'язків та ціною свого життя відстоюють їх, сприяючи громадянському миру, злагоді в суспільстві. Розвиваючи цю ідею, пропонуємо в центр трикутника поставити особистість, яка є уособленням національних інтересів, національних цінностей й національних цілей.

Говорячи про національну безпеку, В. Горбулін наголошує на такому важливому моменті: суспільство має сформулювати критерії щодо здійснення «селекційного відбору» на державні посади, щоб не допускати до влади неординарних людей [3, с. 273]. В. Горбулін доводить, що суспільство має підвищити вимоги не лише до професійного й інтелектуального рівня можновладців і політиків, але й до рівня їх моралі, але з певним боєм визнає, що у державі ще не сформувалася політична еліта. Політики мають орієнтуватися не на боротьбу за владу, а на розвиток держави [3, с. 274–275].

У теорії і на практиці виокремлюють зовнішній та внутрішній аспекти НБ. Зовнішня

безпека – це захищеність від зовнішніх загроз. Цю небезпеку не варто розуміти лише як військову загрозу. Зовнішня небезпека може бути також пов'язана з небезпекою для національних цінностей (культури, мови, традицій). Внутрішню небезпеку пов'язують із розбалансуванням суспільних відносин, що є результатом помилок у внутрішній політиці. Найбільшу загрозу для НБ становить внутрішня небезпека. Як правило, зовнішні вороги починають розхитувати націю зсередини. «Суб'єктом» внутрішньої небезпеки є посередня особистість, у якої немає здібностей спонукатися національним інтересом, але є нестерпне бажання мати владу й вигоду. Пріоритетне становище посередньої людини небезпечно тим, що воно призводить до зниження рівня моралі в суспільстві, формується клімат розчарування, настає масова деморалізація, зневіра – хаос. До речі, посередня особистість зацікавлена у деградації людини, перетворенні її на одновимірну істоту – споживача. Цей висновок підтверджує сучасна історія суспільства споживання.

Наявність національного інтересу та національної ідеології є основними складовими національної безпеки. Вище було доведено, що особистість є суб'єктом національного інтересу та національної ідеології, утім особистість є суб'єктом і НБ, тобто особистість є дійсно первоначалом нації, громадянського суспільства й держави, або, як стверджували у середньовічній філософії, є субстанцією буття. Безумовно, національна безпека є динамічною системою, але особистість є її незмінним осередком. Отже, метою національної безпеки є формування у людині й суспільстві особистісного начала.

Відповідальними за відтворення пріоритету особистісного начала над знеособленим мають бути школа й вища школа. У цьому контексті небезпечним явищем є панування у школі знеособленої моделі навчально-виховного процесу: на словах проголошено особистісно-орієнтовану модель навчально-виховного процесу, але насправді школа формує залежну і посередню особистість.

Осмислюючи соціально-політичні події періоду української незалежності, маємо набратися мужності й визнати, що наша політична еліта діє всупереч світовому досвіду і попередженням вітчизняних моральних та релігійних авторитетів. Так, ще на початку незалежності С. Кримський, осмислюючи виклики третього тисячоліття, зробив висновок, що ХХ ст. опинилося в стані хаосу, створеного посередністю, а тому людство зіткнулося з «феноменом абсолютної помилки» [8, с. 3]. Ця помилка виявляє себе в тому, що людство, з одного боку, на основі матеріалістичних установок намагається подолати стан кризи, а з іншого, – суб'єктом соціально-політичної діяльності продов-

жує залишатися посередня людина, яка не здатна до конструктивної діяльності.

Шукаючи відповідь на історичні виклики, перед якими опинилася Україна, С. Кримський пропонує звертатися до ідей, що «пройшли випробування всією всесвітньою історією (на зразок ідеї нації чи Декалогу)», які органічно пов'язує з духовністю й особистістю [8, с. 8–9]. Щодо української ситуації орієнтація на пріоритет духовного надзвичайно актуальна, оскільки передбачає пріоритет особистостей, здатних бути спонукованими інтересом суспільства як цілісного організму. З цього приводу С. Кримський зазначив: «Жодна країна в жодну епоху не виходила з кризи завдяки виключно економічним обставинам. Адже в основі економічної діяльності лежить певна психокультура, що потребує відповіді на питання: для чого заробляти гроші? Усвідомлення такої психокультури як чинника діяльності й окреслює антикризовий вектор духовності, вказує орієнтири до берега спасіння» [8, с. 7]. Кожна соціально-політична руїна закінчується пріоритетом духовного.

В українських реаліях пріоритету духовного немає альтернативи. Змінити пріоритет матеріального на пріоритет духовного – означає подолати панівне становище в суспільстві людини маси [12, с. 92–110]. Зазначену думку конкретизував Любомир Гузар, зауваживши, що в Україні все робиться навпаки: спочатку економіка, а там – усе само собою стане прекрасно. Не стане. Ми матимемо добру економіку лише тоді, коли будемо мати морально здорових людей [14, с. 16].

Отже, вихід України із кризи безпосередньо залежать від наявності в суспільстві активної, творчої меншості – зрілих особистостей. Життя доводить, що особистостей бракує в усіх сферах суспільства – переважають посередності, які спонукаються власною вигодою, а найчастіше зраджують національні інтереси, маніпулюючи свідомістю громадян. Формування інтелектуальної еліти, здатної діяти відповідно до національних інтересів, безпосередньо залежить від якості викладання суспільних наук. Отже, держава, з одного боку, має підвищити вимоги до викладання суспільних наук, а з іншого, – треба надати їм відповідний статус. Суспільні науки необхідно викладати з позиції національних інтересів, цінностей, щоб зробити вирішальний внесок у формування особистісного начала. Зазначені роздуми дозволяють суттєво уточнити взаємозв'язок НБ з викладанням суспільних наук. Суспільні науки формують духовні засади життя нації, відтворюють систему національних цінностей, формують свідомість відповідно до української національної ідеї. Очілникам держави та українській еліті необхідно зрозуміти, що суспільні науки є складовою національної безпеки.

Життя демонструє залежність інтересів від співвідношення політичних сил у державі, що робить інтереси нестабільними й ситуативними. Це створює додатковий хаос навколо конститутивного поняття політичного життя й державотворення. У такій ситуації національний інтерес стає своєрідним «договорняком» між різними політичними партіями. В умовах такого підходу виникає фундаментальне питання: хто є суб'єкт, який визначає, які інтереси є першочерговими, а які – другорядними. У цій ситуації постає проблема визначення не лише змісту національного інтересу, але й проблема суб'єкта, який визначає і забезпечує реалізацію національних інтересів. За умов, коли національний інтерес залишається не визначений Конституцією, то суб'єктами національного інтересу є не нація, а окремі політичні лідери, які трактують його відповідно до вигоди тих чи тих економічних кланів та зовнішньополітичних впливів. У цьому контексті зауважимо, що в Україні не має суб'єкта національного інтересу. Причини? Перша: розкол у політичній свідомості громадян України. Друга: окремі політичні лідери видають власну вигоду за національні інтереси. У цій ситуації актуальним є відродження підходу Канта до інтересу, який наполягав на тому, що інтерес пов'язаний із моральним законом, інтелектуальними й духовними якостями людини.

Найголовнішою складовою національного інтересу й національної безпеки є відтворення критичної маси особистостей в суспільстві, а все інше – це наслідки. Найбільша загроза національним інтересам і національній безпеці – це деградація її еліти, перетворення її, за висновками А. Тойнбі, на внутрішній пролетаріат [13, с. 384–395], втрата духовних засад буття, деградація особистісного начала. Особливо це небезпечно, коли особистісне начало відсутнє у вищих посадових осіб і народних депутатів.

Висновки. Національний інтерес – це сукупність матеріальних і духовних потреб людини, стрижнем яких є духовна потреба людини в самореалізації до рівня особистості, формування в людини й суспільстві особистісного начала. Національний інтерес разом із національною ідеологією є конститутивною засадою розвитку української державності й запорукою національної безпеки. Суб'єктом національного інтересу, державницької ідеології та національної безпеки є критична маса особистостей у суспільстві, яка здатна цілісно поєднувати всі аспекти суспільного буття.

Література

1. Гегель Г. В. Ф. Философия духа. *Энциклопедия философских наук* : в 3 т. Т. 3. Москва : Мысль, 1977. 471 с.
2. Гегель Г. В. Ф. Философия истории. *Сочинения* / пер. А.М. Водена; под. ред. и с пред. Ф. А. Горохова.

Москва; Ленинград : Гос. соц.-эконом. изд-во, 1935. Т. VIII. 468 с.

3. Горбулін В.П. Через роки, через відстані... Держава та особистість. Київ : Саміт-Книга, 2006. 306 с.

4. Дзьобань О.П. Національна безпека України: концептуальні засади та світоглядний сенс : монографія. Харків : Майдан. 2007. 284 с.

5. Закон України «Про основи національної безпеки» від 19 червня 2003 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua>.

6. Кант І. Критика практичного розуму / пер. з нім., приміт. та післямова І. Бурковського; наук. ред. А. Єрмоленко. Київ : Юніверс, 2004. 240 с.

7. Конституція України: Нормативні документи з урахуванням останніх змін в редакції станом на 01.09.2017 р. Суми : ВВП Нотіс, 2017. 56 с.

8. Кримський С.Б. Заклики духовності ХХІ століття: з циклу щоріч. пам'ят. лекцій ім. А. Оленської-Петришин. Київ : Вид. дім «КМ Академія», 2003. 32 с.

9. Лавджой А. Великая цепь бытия: История идеи / пер. с англ. В. Сафронова-Антони. Москва : Дом интеллектуал. кн., 2001. 376 с.

10. Мала енциклопедія етнодержавознавства / НАН України. Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького; ред. кол.: Ю.І. Римаренко (відп. ред.) та ін. Київ : Довіра, Генеза, 1996. 942 с.

11. Платон Филеб. *Сочинения*: в 3 т.: пер. с древнегреч. / под общ. ред. А.Ф. Лосева и В.Ф. Асмуса. Т. 3, ч. 1. Москва : Мысль, 1971. С. 9–87.

12. Сабадуха В.О. Метафізика суспільного та особистісного буття : монографія. Івано-Франківськ : ІФН-ТУНГ, 2019. 648 с.

13. Тойнбі А. Дж. Дослідження історії: (скорочена версія томів I–VI Д. Ч. Сомервелла): в 2 т. / пер. з англ. В. Шовкуна. Київ : Основи, 1995. Т. 1. 614 с.

14. Три дороги: Бесіди Блаженнішого Любомира Гузара з журналістами / Упор. К. Щоткіна. Львів : Друкарські куншти, 2013. 120 с.

15. Фромм Е. Революція надії. *Сучасна зарубіжна соціальна філософія: хрестоматія* / упоряд. В. Лях. Київ : Либідь, 1996. С. 135–192.

16. Шварцмантель Д. Идеология и политика : пер. с англ. Харьков : Гуманитар. центр, 2009. 312 с.

17. Etzioni A. The Active Society : A Theory of Social and Political Processes. New York; London: The Free Press, 1968. 729 p.

Анотація

Сабадуха В. О. Національний інтерес та державна ідеологія як умови конституювання української нації. – Стаття.

У статті досліджено роль національного інтересу та державної ідеології в конституюванні української нації. Відсутність у Конституції України визначеного змісту національного інтересу та державної ідеології вносить хаос як у соціально-політичне життя, так і загалом у свідомість громадян. За методологічну основу дослідження прийнято метафізичну теорію особистості. Людина в процесі власного духовного становлення може пройти такі ступені розвитку: залежна особистість, посередня особистість, зріла особистість і геній,

а може зупинитися на нижчих ступенях розвитку. Проаналізовано генезу розвитку поняття «інтерес» у філософії І. Канта, Г. Гегеля, Е. Фромма та українській філософській думці. Проаналізовано чинні підходи до розуміння поняття «інтерес». Доведено, що поняття «інтерес» має охоплювати не лише матеріальні, соціально-політичні потреби, але й духовні, а саме потребу самореалізації. Національний інтерес із позиції концепції особистісного буття полягає в тому, що держава має забезпечувати пріоритет особистісного начала над знеособленим. Національна ідеологія постає як фундаментальна умова усвідомлення національних інтересів. Сформульовано основні положення ідеології персоналізму як державної, що знайшло втілення в законі: «Особистість – принцип буття», який означає, що пріоритет у суспільстві має належати особистостям, які є у кожній верстві суспільства. Інтерес нації є єдиним й абсолютним підґрунтям, що надає право на політичну діяльність і державну службу. Критерієм громадської, політичної й державної діяльності діяча мають бути результати за попередню діяльність.

Обґрунтовано, що національний інтерес та ідеологія персоналізму є складовими частинами національної безпеки. Формування критичної маси особистостей постає метою національної безпеки. Найбільша загроза національній безпеці – це деградація еліти, перетворення її на внутрішній пролетаріат, втрата духовних засад буття, деградація особистісного начала. Сформульовано світоглядні засади подолання хаосу в українському суспільстві: утвердження пріоритету духовного над матеріальним. Проаналізовано зв'язок національної безпеки з викладанням суспільних наук. Формування інтелектуальної еліти, здатної діяти відповідно до національних інтересів, безпосередньо залежить від якості викладання суспільних наук.

Ключові слова: національний інтерес, ідеологія персоналізму, національна безпека, метафізична теорія особистості, особистість, пріоритет духовного.

Summary

Sabadukha V. O. National interest and state ideology as conditions for the constitution of the Ukrainian nation. – Article.

The article examines the role of national interest and state ideology in the constitution of the Ukrainian

nation. The absence in the Constitution of Ukraine of a certain content of national interest and state ideology introduces chaos both in socio-political life and in the minds of citizens as a whole. The metaphysical theory of personality is taken as the methodological basis of the research. A person in the process of his own spiritual formation can go through such degrees of development: dependent personality, mediocre personality, mature personality and genius, and can stop at lower stages of development. The genesis of the development of the concept of *interest* in the philosophy of I. Kant, G. Hegel, E. Fromm and Ukrainian philosophical thought is analyzed. The current approaches to understanding the concept of *interest* are analyzed. It is proved that the concept of interest should cover not only material, socio-political needs, but also spiritual, namely the need for self-realization. The national interest from the standpoint of the concept of personal existence is that the state must ensure the priority of the personal principle over the impersonal. National ideology acts as a fundamental condition for the awareness of national interests. The basic provisions of the ideology of personalism as a state ideology, embodied in the law: *Personality the principle of existence*, which means that the priority in society should belong to individuals who are in every stratum of society. The interest of the nation is the only and absolute basis for political activity and civil service. The criterion of public, political and state activity of the figure should be the results of previous activities.

It is substantiated that national interest and ideology of personalism are components of national security. The formation of a critical mass of individuals arises as the goal of national security. The greatest threat to national security is the degradation of the elite, its transformation into an internal proletariat, the loss of the spiritual foundations of being, the degradation of the personal principle. The worldview foundations of overcoming chaos in Ukrainian society are formulated: the assertion of the priority of the spiritual over the material. The relationship between national security and the teaching of social sciences is analyzed.

Key words: national interest, ideology of personalism, national security, metaphysical theory of personality, personality, priority of spiritual.